

СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 376-056/26/36:7

ARTPEDAGOGY AS A MODERN PEDAGOGICAL DIRECTION IN SPECIAL EDUCATION

АРТПЕДАГОГІКА ЯК СУЧАСНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ НАПРЯМ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Ірина Дмитрієва

доктор педагогічних наук, професор
E-mail: dmitrievasgpu@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-1330-6645
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Iryna Dmytriieva

D.Sc. in Pedagogy, Professor,
E-mail: dmitrievasgpu@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-1330-6645
SHEI "Donbas State Pedagogical University", Ukraine

Аліна Іваненко

кандидат психологічних наук,
доцент,
E-mail: ivanenko.ddpu@gmail.com
ORCID ID 0000-0003-0866-3856
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Alina Ivanenko

Ph.D. of Psychological Sciences,
Associate Professor,
E-mail: ivanenko.ddpu@gmail.com
ORCID ID 0000-0003-0866-3856
SHEI "Donbas State Pedagogical University", Ukraine

Лариса Одинченко

кандидат педагогічних наук, доцент,
E-mail: odinchenkolk@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-4629-0600
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Larysa Odynchenko

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor,
E-mail: odinchenkolk@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-4629-0600
SHEI "Donbas State Pedagogical University", Ukraine

ABSTRACT

The article emphasizes that the modern multifunctional educational environment provides the involvement of effective integrative multi-vector technologies in the process of educating people with special educational needs, among which art pedagogy has a powerful corrective and pedagogical potential.

Attention is drawn to the fact that "art education" is one of the most effective means of education of harmonious personality. It is determined that in modern Ukrainian pedagogical science, separate psychological and pedagogical aspects of the problem of the formation of personal qualities of children of different age groups by means of a particular type of art (music, literature, fine art, theater art, etc.) are considered, as well as issues of using the educational potential of folk art as a carrier of spiritual heritage of the Ukrainian people, folklore traditions of the national culture, issues of interaction of different types of art.

The essence of the concept of "art pedagogy" as an independent direction of pedagogical science, which studies the nature, general laws, principles, mechanisms

of using various types of art to solve the tasks of education, training, development and socialization of a person has been clarified. Interpretations of the concept of "art pedagogy" are summarized and a comparative analysis of the definitions of this concept with the related terms "art therapy", "aesthetic education" is presented through the definition of common and divergent features in their semantics and practical content. The main tasks and functions of art pedagogy are highlighted, the interdisciplinary approach and practical direction of art pedagogic influences based on the integrative application of educational and corrective and developmental influence on the personality of various types of art are outlined.

The history of the introduction of art and pedagogical ideas into the education system is considered. Attention is paid to foreign concepts of the art and pedagogical approach in the education and upbringing of normal children and children with special educational needs. It is emphasized that the skillful use of the active influence of art on the personality of a child with a disability contributes to his full life in society, stabilization of mental and physical condition, avoidance of social, psychological, and family stress, helps to harmonize the personality.

Key words: *artpedagogy, art, children with special needs, special education.*

Актуальність теми. Гуманізація сучасного освітнього простору, орієнтація на особистість як найвищу цінність суспільства вимагає створення оптимальних умов для соціокультурної адаптації дітей і підлітків із особливими освітніми потребами (далі – з ООП) та впровадження інноваційних методів до їхньої освіти. Тенденції реалізації новітнього поліфункціонального освітнього середовища передбачають залучення до навчально-виховного процесу ефективних інтегративних полівекторних технологій, серед яких потужний корекційно-педагогічний потенціал має артпедагогіка. Зазначимо, що при безсумнівній важливості певної кількості проведених психолого-педагогічних досліджень, присвячених означеній проблемі, питання визначення корекційного потенціалу артпедагогічних засобів є недостатньо вивченими: не визначені сутність, складові компоненти та особливості цього феномену відносно осіб з ООП відмінних вікових категорій та освітніх труднощів різного ступеня прояву; неповною мірою визначено й обґрунтовано педагогічні умови та теоретико-методичні основи формування здатності дітей та підлітків з ООП до творчого самовираження у процесі прийому, переробки та відтворення сигналів мистецької інформації; незважаючи на ефективні спроби довести експериментальним шляхом значення артпедагогіки у корекційних цілях, її роль у корекційно-виховному процесі не цілком визначено. Відсутність конкретних артпедагогічних технологій у корекційно-виховному процесі, розроблених для осіб з ООП різних категорій освітніх труднощів, ставить корекційних педагогів перед необхідністю застосовувати прийоми й методи, розраховані на дітей із нормотиповим розвитком без урахування особливостей контингенту вихованців. Тому постає необхідність здійснити аналіз генезису теоретичних поглядів на артпедагогіку як педагогічний напрям спеціальної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розв'язання проблеми використання мистецтва у процесі виховання і навчання підростаючого покоління зроблено вітчизняними і закордонними вченими, зокрема, це: О. Отич, Г. Падалка («педагогіка мистецтва»), М. Лещенко

(«педагогіка виховання мистецтвом»), О. Рудницька («мистецька освіта»), С. Гессен, Б. Наврочинський, К. Сосницький («педагогіка культури»), А. Мужин, І. Неменський («освіта через мистецтво»), Б. Суходольський, С. Шуман («виховання через мистецтво»), І. Войнар («виховання для мистецтва»), В. Петрушин («педагогіка художньої творчості»), С. Жданова («педагогіка естетичного освоєння світу»), Є. Антонович, Л. Гуцан, Л. Єнтіс, О. Опалюк, М. Стельмахович («виховний потенціал народного мистецтва як носія духовної спадщини українського народу, фольклорних традицій національної культури»), Н. Read («Education through Art») та ін.

У працях В. Бутенка, О. Дем'янчука, Д. Джоли, Н. Волошиної, І. Зязюна, Л. Коваль, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Олексюк, О. Ростовського, О. Рудницької, Г. Тарасенко, Г. Шевченко, А. Щербо та ін. широко висвітлено виховні можливості різних видів мистецтва. Науковці довели, що, лише розвиваючи у дітей узагальнену здатність почувати, сприймати, оцінювати і створювати цілісний художній образ, можна розраховувати на те, що мистецтво буде сприяти становленню людської індивідуальності.

Вивченням артпедагогіки як сучасного наукового напрямку загальної педагогіки серед вітчизняних вчених займаються М. Замелюк, С. Міліщук (артпедагогіка як засіб розвитку творчої уяви у дітей дошкільного віку), О. Деркач (артпедагогіка як інноваційна технологія особистісно-орієнтованого навчання та виховання), О. Сорока (артпедагогічний супровід молодших школярів), О. Тадеуш (артпедагогіка як поліфункціональна технологія навчання, виховання та розвитку особистості) та ін. Серед закордонних вчених окреслену проблему вивчають М. Ellie, А. Nobel, R. Prior, D. Sickler-Voigt та ін.

Аналізуючи історичний аспект теорії спеціальної освіти в Україні, зазначимо, що мистецтво є невід'ємним засобом виховання дітей з ООП. При цьому в якості результатів виховних впливів постають особистісні новоутворення, які сприяють соціальній адаптації і пов'язані з усвідомленням та зміною системи світогляду, ціннісних відношень тощо (О. Д'ячков, М. Земцова, Ю. Кулагін, М. Ярмаченко та ін.).

Слід зауважити, що останніми роками значно зросла увага українських науковців і практиків до питань виявлення шляхів ефективності артпедагогічних впливів на особистісний розвиток різних категорій дітей із ООП дошкільного та шкільного віку: у тифлопедагогіці – А. Аكوпова, В. Бельмер, І. Гудим, О. Гончарова, Л. Куненко, Е. Ютріна, І. Яковлева та ін.; у сурдопедагогіці – М. Нікітіна, Е. Пуцин, Л. Янько та ін.; у олігофренопедагогіці – І. Дмитрієва, Т. Добровольська, А. Іваненко, І. Кузава, І. Левченко, О. Лісовий, Н. Лугових, Л. Одинченко, О. Опалюк, Т. Опалюк, В. Синьов та ін.; у логопедії – Н. Базима, Н. Гончарова, Г. Гуменська, З. Ленів, В. Литвиненко, Ю. Мікляєва та ін.

Аналіз проблеми виховання дітей із ООП засобами мистецтва за кордоном свідчить, що цим питанням приділяється значна увага науковців і практиків, яка обґрунтовується фахівцями специфікою художніх впливів та можливостями мистецтва гармонізувати особистість дитини означеної категорії через розширення комунікативних зв'язків із зовнішнім середовищем, формування у неї відчуття власної гідності й доцільності докладених зусиль, розвиток здатності самовираження й самопізнання (У. Анжерхейфер, А. Бассі, Г. Гельніц, А. Ріордан, А. Ругіу, Дж. Сілк, Г. Шульц-Вульф та ін.).

Отже, всі наукові розвідки визначеної нами проблеми об'єднують спільні концептуальні настанови, серед яких домінують:

- система виховання мистецтвом кожної особистості незалежно від рівня її художньої обдарованості та професії;
- інтеграція мистецтвознавчих та інших дисциплін у єдиному педагогічному процесі;
- використання артпедагогічних засобів з метою психотерапевтичної дії;
- ідея єдності художнього та загальнопсихічного розвитку.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні проблеми артпедагогіки в загальній і спеціальній психолого-педагогічній науці, розкритті сутності поняття «артпедагогіка», її основних завдань, ролі та функцій у спеціальній освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Історико-педагогічний аналіз питання становлення й розвитку артпедагогіки як педагогічної технології свідчить, що мистецтво ще за часів родозмінного періоду складало одну з основних складових змісту виховання підростаючого покоління. Сугестивна, комунікативна, гедоністична та інші властивості мистецтва вже в ті часи застосовувалися для координації та регламентації життя членів первісної родової общини.

На думку О. Отич, перше осмислення ефективності впровадження різних видів мистецтва до змісту навчання дітей і молоді відбулося у часи античності. Давньогрецькі філософи почали активно застосовувати художньо-мистецькі засоби у освітньому процесі з метою збереження «здоров'я душі» та досягнення єднання фізичної краси та духовної досконалості як ідеалу особистісного розвитку й мети виховання. У змісті навчання мистецтво тісно пов'язувалося із філософією та основами наук. Підґрунтям діяльності мистецьких шкіл виступали філософські та наукові ідеї Аристотеля, Гесіода, Платона, Сократа та ін. Так, софістська програма навчання «ен – кілос – пайдея» («енциклопедія») була покладена в основу системи «семи вільних мистецтв» епохи Середньовіччя, серед яких вагоме місце посідали риторика (тривіум) і музика (квадривіум).

Зазначимо, що для епох Реформації і Просвітництва характерною виступає сцієнтистська парадигма освіти, втім видатні педагоги того періоду продовжували наголошувати на важливості ролі мистецтва. Зокрема, Я. Коменський високо оцінював педагогічний потенціал мистецтва і вважав його більш ефективним за будь-які настанови чи впливові сили навчальних дисциплін. Педагог активно використовував різновиди мистецтва у процесі навчання та виховання учнів з метою розвитку в них гостроти розуму, спостережливості і швидкості реакції.

В Україні у ХІХ ст. одним із перших звернув увагу на педагогічний потенціал мистецтва П. Юркевич. Його праця «Курс загальної педагогіки» та ідеї «філософія серця» наскрізь просякнуті ідеями педагогіки мистецтва. Науковець вважав, що вихованцям слід прислухатися до того, що розповідають про світ і життя прекрасні музи не з метою стати художниками, композиторами чи поетами, а для того, щоб збагатитися досвідом та ідеями, щоб дух звивав до чистих і високих настроїв.

Наприкінці ХХ ст. в Україні починають реалізовуватися ідеї Р. Штайнера та засновуються перші вальдорфські школи та дитячі садки. Ґрунтуючись на

розумінні педагогіки як мистецтва, а педагога як митця, вальдорфська педагогіка акумулювала цінний досвід ефективного використання педагогічного потенціалу мистецтва у навчально-виховній роботі з учнями та професійній підготовці вчителя.

На думку І. Зязюна, В. Загвязинського, В. Краєвського, Б. Ліхачова та ін. педагогічне значення мистецтва полягає у тому, що без нього унеможлиблюється практичне втілення відкритих науковою педагогікою законів і правил навчання, виховання та розвитку особистості, оскільки вона перетворюється на скарбницю цінностей, якими неможливо скористатися в інтересах справи. Таке бачення багато в чому збігається з підходом Л. Масол, яка зазначає, що треба вчити не мистецтву, а мистецтвом.

Характерним для сьогодення є посилення наукових пошуків щодо визначення сутності, педагогічних функцій і значення мистецтва у формуванні особистості й становленні її індивідуальності. Науковці визначають не тільки педагогічний потенціал мистецтва, вважаючи його засобом навчання, виховання та розвитку людини упродовж її життя, а й соціокультурний потенціал, називаючи мистецтво чинником гуманізації освіти, компонентом її змісту, основою розвитку особистості, детермінантою її етнічної та культурної ідентифікації, елементом соціокультурного середовища тощо.

Інтегративні процеси, які відбуваються у сучасній педагогіці, призвели до виникнення граничних галузей знань, однією з яких і є артпедагогіка (художня педагогіка). Артпедагогіка вивчає особливості впливу мистецтва та художньої творчості на становлення особистості в контексті освіти. Її міждисциплінарний підхід та практична спрямованість поєднують потенціал мистецтва, педагогіки й психології і повною мірою відображають тенденції сучасної гуманітарної науки.

При цьому, зазначимо, що аналіз наукової літератури з окресленого питання свідчить про відсутність єдиного тлумачення терміну «артпедагогіка», що, на наш погляд, пов'язано зі стадією активного становлення даного напрямку в сучасній педагогічній науці та практиці. Спостерігається тенденція до використання різноманітних інтерпретацій змісту визначеного поняття, що призводить до заміни значення, виникнення неточностей, трансформації сенсу, змішування функцій різних галузей науково-практичної діяльності.

Найчастіше дане поняття ототожнюється з термінами «арттерапія», «мистецька педагогіка» та «естетичне виховання», проте вони не є синонімами. Так, на думку М. Замелюк, С. Міліщук, сутність арттерапії полягає у корекційній та терапевтичній дії мистецтва на суб'єкт, яка впливає на психотравмуючі ситуації за допомогою художньо-творчої діяльності, трансформує переживання, пов'язані з нею, у зовнішню форму через продукт художньої діяльності, а також створює нові позитивні переживання й потреби та окреслює способи їх задоволення (Замелюк, Міліщук, 2018). О. Рудницька, Т. Отіч вважають визначення «мистецької педагогіки» як науки про мистецьку освіту (загальну й професійну) (Рудницька, 2010, Отіч, 2009). Під терміном «естетичне виховання» А. Джола, Д. Щербо розуміють процес формування в особистості здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності (Дмитрієва, 2022). Дані терміни об'єднуються між собою безпосереднім зв'язком з мистецтвом, однак відмінність вбачаємо, передусім, в їх предметі та завданнях. Так, предметом арттерапії є гармонізація психічного стану, мистецької

педагогіки – мистецька освіта, естетичного виховання – розвиток чуттєвої культури дитини, а предметом артпедагогіки – освіта засобами мистецтва. Таким чином, формування умінь й навичок співу, малювання, танцю й ін., отримання певного прикладного результату не є сферою безпосередніх завдань артпедагогічної діяльності. У цільовому відношенні естетичне виховання не збігається із завданнями артпедагогічної діяльності, адже засобами естетичного виховання виступають не тільки мистецтво в його вузькому сенсі слова, а й праця, спорт, природа, гра, стосунки та ін. Також відзначимо, що різноманіття рішення професійних завдань в артпедагогіці не включає психотерапевтичний напрямок на відміну від арттерапевтичних завдань.

М. Замелюк, С. Міліщук наголошують, що сутність артпедагогіки полягає у вихованні, навчанні та розвитку осіб засобами мистецтва. Ми цілком погоджуємося з думкою Т. Донської, яка підкреслює, що артпедагогіка – це новий науково-практичний напрям у педагогіці початку ХХІ ст., що вивчає закономірності, принципи і способи залучення мистецтва до вирішення багатьох педагогічних і методичних завдань. Залучення до освітньої діяльності артпедагогічних засобів сприяє розвитку психічних процесів, пізнавальної активності, творчих здібностей, рефлексії та креативності.

Суттєвий інтерес для нас становлять науково-практичні доробки О. Тадеуш, яка наголошує на поліфункціональності артпедагогіки, що забезпечується спрямованістю на одержання інтегративного результату з високою якістю і максимальною кількістю засвоєння навчально-художньої інформації, динамікою, насиченістю, варіативністю, полівекторністю, а також універсалізацією знань, умінь і способів діяльності (Тадеуш, 2018). Науковець виділяє наступні функції артпедагогіки, як-то:

– мотиваційно-виховна (створення мотиваційної основи особистості для здійснення художньо-перетворювальної діяльності, формування активної життєвої позиції та системи поглядів, культури поведінки і спілкування, формування ціннісних новоутворень особистості);

– пізнавальна (здійснення активної пізнавальної діяльності та формування цілісної і багатогранної картини світу через емоційне сприйняття, осмислення і усвідомлення художніх образів різних видів мистецтва);

– аксіологічна (глибоке осмислення і духовно-практичне засвоєння цінностей культури (глибоке осмислення і духовно-практичне засвоєння цінностей культури);

– комунікативна (забезпечення полісуб'єктного спілкування з творами мистецтва, його авторами, глядачами, спілкування з мистецтвом на рівні взаємодії художньої інформації та суб'єктивної моделі її розуміння);

– гедоністично-рекреаційна (забезпечення відчуття успіху та задоволення від пізнання мистецьких творів, виявлення прихованих талантів, розвиток художніх здібностей);

– творчо-стимулююча (активізація творчої діяльності особистості на різних рівнях взаємодії із творами мистецтва);

– корекційна (корекція та компенсація недоліків у інтелектуальному та художньому розвитку, а також деяких відхилень у розвитку емоційної та вольової сфери, шляхом впровадження артпедагогічних технік, що забезпечують

вербалізацію емоційних переживань, відкритості у спілкуванні, спонтанності і сприяють особистісному та творчому розвитку, пізнається новий досвід, формуються вміння та навички емоційно-вольової саморегуляції).

Усі перераховані нами визначення поняття «артпедагогіка», а також інші визначення правомірні, і не тільки тому, що мають наукове підґрунтя, але й тому, що артпедагогіка є багатоякісним і багатоаспектним педагогічним явищем. На підставі аналізу науково-педагогічної літератури можна стверджувати, що артпедагогіка – це самостійний напрям педагогічної науки, який вивчає природу, загальні закономірності, принципи, механізми використання різних видів мистецтва для вирішення завдань виховання, навчання, розвитку та соціалізації людини. Реалізація артпедагогічного підходу передбачає вирішення різноманітних педагогічних задач засобами мистецтва, що є додатковим ресурсом збагачення та оптимізації освітнього процесу.

Аналіз сучасних зарубіжних досліджень ролі артпедагогічних впливів на дітей, що нормально розвиваються, показує, що їх характерною ознакою є орієнтація на виховання особистості з усталеним світоглядом на ґрунті загальнолюдських цінностей та пріоритетів (M. Ellie, A. Nobel, R. Prior, H. Read, D. Sickler-Voigt та ін.). Науковці приділяють значну увагу цільовому значенню використання засобів мистецтва в освітньому просторі і наполягають на тому, що сенс освіти якісно змінюється під впливом інтеграції можливостей мистецтва і педагогіки, адже артпедагогічні засоби можуть бути рівноправним джерелом освітньої інформації, збагачувати зміст навчального матеріалу індивідуальним досвідом учасників, забезпечувати його особистісно-суб'єктивне усвідомлення, сприяти трансформації сталих установок та розширенню світогляду. Автори у своїх наукових доробках зазначають, що завданням артпедагогіки є:

– оптимізація умов педагогічної взаємодії через здатність бути джерелом психофізіологічної підтримки учнів, збільшуючи якість пізнавальної активності, посилюючи довільну і мимовільну увагу, знімаючи нервово-емоційне напруження, попереджаючи стомлення, комфортно перемикаючи з одного темпу роботи на інший;

– створення комфортної освітньої атмосфери для учасників;

– забезпечення мотиваційної готовності до сприймання навчального матеріалу (Debrah, Sickler-Voigt, 2020).

Окрім того, впровадження в освітній процес артпедагогічних засобів сприяє реалізації певних діагностичних процедур, допомагає визначити рівень і якість знань учнів, характер особистісного ставлення учасників до змісту освітнього матеріалу, динаміку його осмислення, виявити загальний емоційний стан школярів, характер міжособистісних відносин і індивідуальних поведінкових стратегій. Автори визначають основні функції артпедагогічних впливів, це:

- 1) превентивна (попереджувально-профілактична);
- 2) діагностуюча;
- 3) захисна;
- 4) пізнавальна;
- 5) катарсисна.

Зарубіжні фахівці вважають, що технологія «виховання мистецтвом» виступає унікальним засобом для створення умов для повноцінного життя людей

із психофізичними порушеннями. Як справедливо стверджують К. Блум, Д. Кукук, А. Маслоу, Р. Мей, Ф. Перлз, А. Ріордан, К. Роджерс, Д. Шомунд, Д. Сілк та інші закордонні вчені в галузі спеціальної психології та корекційної педагогіки, вмiле використання дійового впливу мистецтва на особистість людини з особливими потребами сприяє її повноцінному життю у суспільстві, стабілізації психічного і фізичного стану, уникненню соціальних, психологічних, сімейних стресів, допомагає гармонізації особистості.

Узагальнюючи погляди зарубіжних представників теорії виховання мистецтвом, доходимо висновку, що основна ідея артпедагогіки у спеціальній освіті полягає в тому, що пригнічені дитиною з ООП емоції, пов'язані з невдачами в навчанні чи виниклі у взаєминах з навколишніми однолітками й старшими людьми, повинні знаходити вихід у заняттях доступними видами мистецтва. Розвиток художніх навичок і умінь у дітей відповідно до теорії артпедагогіки розглядається не як шлях до усе більш адекватного й художнього відображення реальної дійсності, а як отримання достатніх засобів «самовираження» (self-expression). Саме символічна мова мистецтва дозволяє виокремити проблеми психологічного стану дітей з інвалідністю, проаналізувати їх та визначити шляхи подолання.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Компаративний аналіз вітчизняних та зарубіжних концепцій демонструє корекційно-виховний потенціал мистецтва як засобу артпедагогіки у сфері спеціальної освіти. Підсумовуючи, наголосимо, що поліфункціональний підхід артпедагогічного напрямку значною мірою допоможе в розширенні поглядів на питання цілеспрямованого застосування засобів артпедагогіки у роботі з дітьми з ООП з урахуванням психофізичних особливостей і реальних можливостей з метою оптимізації процесів їхнього навчання, виховання, розвитку та корекції.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Деркач О. (2015). Виховний потенціал артпедагогіки як об'єкт науково-педагогічної рефлексії. Простір арт-терапії: Мистецтво життя: Матеріали XII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–28 лютого 2015 р.). А. П. Чуприков, Л. А. Найдонова, О. А. Бреусенко-Кузнецов, О. Л. Вознесенська, О. М. Снар (Ред.). Київ: Золоті ворота, 8–25.

Дмитрієва І. (2022). Мистецтво у системі освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами. Зб. наук. праць: І. В. Дмитрієва (Ред.), вип. 10. Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ», 17-21.

Дмитрієва І., Іваненко А. (2019). Психолого-педагогічний супровід процесу соціалізації дітей з ООП в інклюзивному закладі освіти засобами арт-терапії. Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами. Зб. наук. праць: І. В. Дмитрієва (Ред.), вип. 9. Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ», 53-60.

Замельок М., Міліщук С. (2018). Арт-педагогіка як засіб розвитку творчої уяви у дітей дошкільного віку. Молодий вчений, №12 (64.1), 50–54.

Отіч О. (2009). Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: Монографія. І. А. Зязюн (Ред.). Чернівці: Зелена Буковина, 752 с.

Рудницька О. (2010). Мистецька освіта в Україні: теорія і практика. О. В. Михайличенко (Ред.). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 255 с.

Тадеуш О. (2018). Арт-педагогіка як поліфункціональна технологія навчання, виховання та розвитку особистості. Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки, вип. 170, 118-122.

Debrah C. Sickler-Voigt (2020). Teaching and Learning in Art Education: Cultivating Students' Potential from Pre-K through High School / Debrah C. Sickler-Voigt., 438 p.

Edited by Ross W. Prior (2018). Using Art as Research in Learning and Teaching: Multidisciplinary Approaches Across the Artsing / Edited by Ross W. Prior., 225 p. (1st edition).

REFERENCES

Derkach O. (2015). Vyhovnyi potentsial artpedagogiky yak obiect naukovo-pedagogichnoi reflexiyi. Prostir art-terapiyi: Mystetstvo zhyttya: Materialy XII Mizhnarodnoi mizhdistsiplinarnoi naukovo-praktichnoi konferentsii (m. Kyiv, 27–28 lyutogo 2015 r.). A. P. Chuprykov, L. A. Naydionova, O. A. Breusenko-Kuznietsov, O. L. Voznesenska, O. M. Sknar (Red.). Kyiv: Zoloti vorota, 8–25 [in Ukrainian].

Dmytriieva I. (2022). Mystetstvo u sistemi osvity ditey z porushennyamy intelektualnogo rozvytku. Teoretychne i metodychne zabezpechennya navchannya ta vyhovannya osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy. Zb. nauk. prats: I. V. Dmytriieva (Red.), vyp. 10. Sloviansk: DVNZ «DDPU», 17-21 [in Ukrainian].

Dmytriieva I., Ivanenko A. (2019). Psychologo-pedagogichniy suprovid protsesu sotsializatsiyi ditey z OOP v inklyuzyivnomu zakladi osvity zasobamy art-terapiyi. Teoretychne i metodychne zabezpechennya navchannya ta vyhovannya osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy. Zb. nauk. prats: I. V. Dmytriieva (Red.), vyp. 9. Sloviansk: DVNZ «DDPU», 53-60 [in Ukrainian].

Zamelyuk M., Milischuk S. (2018). Artpedagogika yak zasib rozvytku tvorchoyi uyavy u ditey doshkilnogo viku. Molodyi vchenyi, №12 (64.1), 50–54 [in Ukrainian].

Otych O. (2009). Mystetstvo u systemi rozvytku tvorchoyi individualnosti maybutnyogo pedagoga profesiynogo navchannya: teoretychnyi i metodychnyi aspekty: Monografiya. I. A. Zyazyun (Red.). Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 752 s. [in Ukrainian].

Rudnytska O. (2010). Mystetska osvita v Ukrayini: teoriya i praktyka. O. V. Myhaylychenko (Red.). Sumy: SumDPU imeni A. S. Makarenka, 255 s. [in Ukrainian].

Debrah C. Sickler-Voigt (2020). Teaching and Learning in Art Education: Cultivating Students' Potential from Pre-K through High School/ Debrah C. Sickler-Voigt., 438 s.

Edited by Ross W. Prior (2018). Using Art as Research in Learning and Teaching: Multidisciplinary Approaches Across the Artsing. Edited by Ross W. Prior., 225 s.

АНОТАЦІЯ

У статті наголошено, що сучасне поліфункціональне освітнє середовище передбачає залучення до процесу виховання осіб із особливими освітніми потребами ефективних інтегративних полівекторних технологій, серед яких потужний корекційно-педагогічний потенціал має артпедагогіка. Звернуто увагу на те, що «виховання мистецтвом» є одним із найефективніших засобів гармонічного виховання особистості. Визначено, що в українській сучасній педагогічній науці розглядаються окремі психолого-педагогічні аспекти проблеми формування особистісних якостей дітей різних вікових груп засобами окремого виду мистецтва (музики, літератури, образотворчого мистецтва, театрального мистецтва тощо), а також питань використання виховного потенціалу народного мистецтва як носія духовної спадщини українського народу, фольклорних традицій національної культури, питань взаємодії різних видів мистецтва. Уточнено сутність поняття «артпедагогіка» як самостійного напрямку педагогічної науки, що вивчає природу, загальні закономірності, принципи, механізми використання різних видів мистецтва для вирішення завдань виховання, навчання, розвитку та соціалізації людини. Узагальнено інтерпретації поняття «артпедагогіка» та представлено порівняльний аналіз дефініцій цього поняття із суміжними термінами «арттерапія», «естетичне виховання» через визначення загальних та розбіжних рис у їх семантиці та практичному змісті. Виділено основні завдання і функції артпедагогіки, окреслено міждисциплінарний підхід та практичну спрямованість артпедагогічних впливів, що засновані на інтегративному застосуванні виховного та корекційно-розвивального впливу на особистість різних видів мистецтва. Розглянуто історію впровадження артпедагогічних ідей у систему освіти. Приділено увагу зарубіжним концепціям артпедагогічного підходу у навчанні та вихованні нормотипових дітей та дітей із особливими освітніми потребами. Наголошено, що вміле використання дійового впливу мистецтва на особистість дитини з інвалідністю сприяє її повноцінному життю у суспільстві, стабілізації психічного і фізичного стану, уникненню соціальних, психологічних, сімейних стресів, допомагає гармонізації особистості.

Ключові слова: артпедагогіка, мистецтво, спеціальна освіта, діти з особливими освітніми потребами.